

**UNIVERZITET ZA POSLOVNI INŽENJERING I MENADŽMENT
BANJA LUKA**

Dodiplomski studijski program Finansije i bankarstvo

**Diplomski rad
FINANSIJSKI POTENCIJAL BANKE**

Mentor: Doc.dr. Ranko Mijić

BANJA LUKA, JUNI 2016. GODINE

Student: Dragana Radaković

Pod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da sam ja Dragana Radaković autor ovog rada te sam upoznata da sam, ukoliko se utvrdi da je rad plagijat, odgovorna za štetu pričinjenu Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment, kao i autoru originalnog rada.

SAŽETAK

Bez obzira što su u pitanju tuđi izvori, depoziti su inputi od životne važnosti u bankarstvu jer su osnovni izvor finansijskog kapitala. Depozit je od presudnog značaja za stabilnost, profitabilnost i povećanje obima poslovanja gdje banke preduzimaju razne mjere u skladu sa svojom poslovnom politikom, kako bi osvojili što veći broj komitenata i klijenata. To su sredstva bez kojih nema razvoja, potrošnje ni nove proizvodnje.

Prikupljanje depozita usmjereno je ka deponentima koji imaju izuzetno visoko stanje sredstava na poslovnim računima.

U slučaju kada se privreda nađe u recesiji i dođe do porasta nezaposlenosti, depoziti građana često drastično opadaju i u tom slučaju se moraju pronaći novi izvori sredstava.

Upravo, da bi banke mogle opstati na tržištu koje je povezano sa turbulentnim promjenama, moraju da se usmjere na uvođenje novih proizvoda i usluga.

Ključne riječi: depoziti, profitabilnost, deponenti, recesija, novi izvori sredstava, turbulentne promjene.

SUMMARY

Deposits are someone else source of funds and they are inputs vital relevance in banking because they are basic source of financial capital. Deposit is of crucial importance for stability, profitability and bussines growth where banks take various measures with the bussines policy, to get many customers and clients.

Deposits are resources without no development, consumption and new production. Making of deposits is direkted to depositors who have an extremely high resources to the bussines accounts.

When the economy finds in a recession and rising unemployment, deposits often drastically decreasing and in this case they must find new source funds.

To survive in the market who is related with turbulent changes bank need to founs of the introduction new products and services.

Key words: deposits, profitability, depositors, recession, new source, turbulent changes.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. O Bankama.....	2
1.2. Svrha bankarskog poslovanja.....	3
2. STRUKTURA FINANSIJSKOG POTENCIJALA BANKE.....	4
2.1. Kapital banke	4
2.1.1. <i>Struktura kapitala banke</i>	5
2.1.2. <i>Funkcije kapitala banke</i>	6
2.2. Depozitna sredstva.....	6
2.2.1. <i>Pojam depozita</i>	6
2.2.2. <i>Vrste depozita</i>	7
2.2.3. <i>Depoziti po viđenju</i>	8
2.2.4. <i>Oročeni depoziti</i>	11
2.2.5. <i>Štedni i specijalni depoziti</i>	12
2.2.6. <i>Depoziti hartija od vrijednosti</i>	13
2.2.7. <i>Formiranje cijena za depozitne usluge</i>	14
2.2.7.1. <i>Utvrđivanje cijena depozita prema troškovima-plus marža profit</i>	15
2.2.7.2. <i>Korišćenje dodatnih troškova za utvrđivanje kamatnih stopa</i>	16
2.2.8. <i>Uslovi utvrđivanja cijena</i>	18
2.2.8.1. <i>Utvrđivanje cijena na osnovu poslovnog odnosa</i>	19
2.2.8.2. <i>Faktori koji utiču na klijente u domaćinstvima i firmama pri izboru banke za vođenje njihovih računa depozita</i>	19
2.3. Nedepozitni izvori sredstava.....	20
2.3.1. <i>Krediti banaka i drugih finansijskih institucija</i>	21
2.3.2. <i>Dužnički vrijednosni papiri</i>	22
2.3.3. <i>Finansiranje iz vlastitog kapitala banke</i>	23
3. STRUKTURA IZVORA FINANSIRANJA BANAKA U REPUBLICI SRPSKOJ.....	24
3.1. Struktura vlasništva banaka u Republici Srpskoj.....	26
4. ANALIZA DEPOZITNIH POTENCIJALA U REPUBLICI SRPSKOJ.....	27
4.1. Determinante formiranja depozitnog potencijala u Republici Srpskoj.....	28
4.2. Pokazatelji štednje stanovništva u Republici Srpskoj.....	30
4.3. Kretanje depozita u bankama Republike Srpske.....	32
4.4. Analiza cijene depozita u bankama Republike Srpske.....	34
5. ZAŠTITA DEPOZITA BANAKA.....	36
5.1. Modeli zaštite depozita.....	36
5.2. Zakon o osiguranju depozita.....	38

6. ZAKLJUČAK.....	40
LITERATURA.....	42

SADRŽAJ SLIKA

Slika 2.1. Kapital banke.....	5
Slika 2.2. Formiranje cijena depozita.....	16

SADRŽAJ TABELA

Tabela 2.1. Primjer kako poslovna banka pokušava da pribavi nova sredstva.....	18
Tabela 2.2. Faktori koji utiču na izbor banke.....	19
Tabela 3.3. Struktura pasive banaka sa stanjem na dan 30.09.2015. godine.....	24
Tabela 3.4. Struktura kapitala sa stanjem na dan 30.09.2015. godine.....	26
Tabela 4.4. Pokazatelji štednje stanovništva.....	31
Tabela 4.5. Sektorska struktura depozita.....	32
Tabela 4.6. Valutna struktura depozita.....	33
Tabela 4.7. Ročna struktura depozita.....	34
Tabela 4.8. Kamatne stope kod poslovnih banaka (na godišnjem nivou).....	35

1. UVOD

“Ako želite da znate vrijednost novca idite i pokušajte da ga pozajmite od nekoga.”

Benjamin Frenklin

Kao posrednik na tržištu novca banka prikuplja izvore sredstava od novčano suficitarnih subjekata na tržištu, te ih kroz kreditne ili nekreditne plasmane distribuira novčano deficitarnim subjektima. Iz navedenog se da zaključiti da su u pasivi ovakvih finansijskih institucija najzastupljeniji depoziti, koji su po svojoj prirodi novac. Osim depozita banke imaju i ostale nedepozitne izvore sredstava, koje osim u kredite plasiraju i u neke druge oblike.

Predmet istraživanja ovoga rada su izvori finansiranja banaka, finansijski potencijal i prvenstveno njegov rast, jer predstavlja jedan od najvažnijih pokazatelja finansijske snage i stabilnosti banaka.

Finansijska stabilnost banaka ogleda se prvenstveno u obimu ukupnih sredstava koje prikupi kroz svoje poslovanje i koje transformise u različite vrste finansijskih plasmana. Shodno navedenom, banke trebaju da teže ka ostvarivanju što većeg i kvalitetnijeg vlastitog finansijskog potencijala.

Cilj ovoga rada jeste da ukaže na raznolikost bankarskih izvora, sa posebnim naglaskom na depozitne izvore jer predstavljaju osnovnu bazu za rast i razvoj finansijskog potencijala banke.

U prvom dijelu rada iznesena je teoretska osnova u vidu definicije banke kao kreditne institucije i svrhe njenog poslovanja.

U drugom dijelu rada prikazana je struktura finansijskog potencijala banaka. Objasnjeni su depozitni izvori sredstava kao najzastupljeniji i najznačajniji izvori sredstava. Takodje su izneseni i ostali izvori sredstava koji ne spadaju u skupinu depozita, opisani su nedepozitni izvori sredstava.

U trećem dijelu rada izneseni su pokazatelji i analiza finansijskog potencijala banaka u Republici Srpskoj. Dat je i osvrt na modele zaštite depozita banaka.

1.1. O bankama

U zavisnosti od različitih uslova u kojima se bankarstvo razvijalo u pojedinim zemljama, javile su se i razne definicije banaka. U Engleskoj se smatra da je osnovna karakteristika banaka novčana emisija, u Francuskoj posredovanje u odobravanju kredita, dok je u Njemačkoj njihovo učešće na berzama i bavljenje novčanim špekulacijama.

Banke predstavljaju monetarne institucije koje imaju posebno mjesto i ulogu u privredi jer su specijalizovane institucije, čija je osnovna funkcija da privredu i njenu reprodukciju snabdjeva potrebnom količinom novca i kredita.

Bankarstvo je u cjelini kao specifična privredna djelatnost određena vrstom i sadržinom bankarskih poslova pa možemo reći da se banke bave sljedećim vrstama poslova:

- prikupljanjem depozita i pribavljanjem sredstava,
- kreiranjem novca i odobravanjem kredita,
- obavljanjem platnog prometa.¹

Prikupljanje depozita je osnovni bankarski posao, jer na taj način banka dolazi do prikupljenih sredstava koja predstavljaju osnov za kreiranje novca i za odobravanje kredita.

Depozit je od presudnog značaja za stabilnost, profitabilnost i povećanje finansijskog poslovanja gdje banke preduzimaju razne mjere u skladu sa svojom poslovnom politikom, kako bi osvojili što veći broj komitenata i clijenata.

Kreiranje novca predstavlja bankarski mehanizam kojim raspolaže i umnožava svoj kreditni volumen pomoću kreditno-monetarne multiplikacije.

Poslovi platnog prometa se obavljaju preko bankarskog sistema. Ovi poslovi imaju uticaj na finansijski potencijal banaka i njihovo poslovanje, zavisno od obima i relativnog odnosa prema obimu na drugi način prikupljenih sredstava kojima banka raspolaže.

---

¹ Hadžić, Miroljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum u Beogradu. str. 8.

1.2. Svrha bankarskog poslovanja

Pogledamo li banku kao poslovni subjekat, uviđamo da je temeljna suština prikupljanje sredstava različitog vlasništva po određenoj cijeni i plasiranje tako prikupljenih sredstava u kredite. Ova logika je utemeljena dok je cijena prikupljenih sredstava niža od cijene plasiranih sredstava. Bankarskim riječnikom, pasivna kamatna stopa mora biti manja od aktivne kamatne stope.

Banka svojim poslovanjem kao institucija koja plasira novčana sredstva nalazi se u samom središtu procesa formiranja i upotrebe kapitala. Tako banka na svojevrsan način, svojom politikom svjesno ili slučajno postaje regulator novčanih tokova. Banka se obavezuje da u svom poslovanju poštuje osnovna načela bankarskog poslovanja:

- načelo likvidnosti,
- načelo sigurnosti,
- načelo efikasnosti,
- načelo rentabilnosti.²

Načelo likvidnosti se izražava kao princip poslovanja banke kao posrednika, povjerioca i dužnika da u svakom trenutku može svoje dospjele obaveze izmiriti likvidnom novčanom masom.

Načelo sigurnosti je princip koji izražava potrebu banke da svoja raspoloživa sredstva plasira sa najmanjim rizikom.

Načelo efikasnosti se izražava potrebom da se maksimalni rezultati poslovanja postignu uz minimalno korišćenje sredstava.

Načelo rentabilnosti izražava cjelinu interesa banke da maksimizira profit u odnosu na uloženi kapital, kao ciljnu funkciju poslovanja.

Može se zaključiti da su dominantan izvor bankarske imovine, odnosno pasive, depoziti različitih komitenata. Tradicionalna uloga banke je uvijek bila u odobravanju dugoročnih kredita i njihovim finansiranjem putem kratkoročnih depozita.

---

² Hadžić, Miroljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum u Beogradu. str. 11.

2. STRUKTURA FINANSIJSKOG POTENCIJALA BANKE

Finansijski potencijal izražava izvore sredstava ili zbirnu sumu sredstava iskazanih u pasivi bilansa banaka a sačinjavaju ga:

- kapital banke,
- depozitna sredstva,
- nedepozitni izvori sredstava.

U strukturi pasive dominaciju imaju kapital banke i depozitni izvori, ali konkurencija banaka, deregulacija kamatnih stopa na depozite, inflatorni periodi uticali su da se učešće nedepozitnih izvora sredstava u strukturi pasive izuzetno poveća.

2.1. Kapital banke

Kapital banke se nalazi u pasivi bilansa stanja i predstavlja najstabilniji dio finansijskog potencijala banke. Kapital banke je oblik nedepozitnih izvora sredstava koji je trajno uložen u banku, za razliku od drugih depozitnih i nedepozitnih izvora, kao neophodan uslov za osnivanje banke i uspješno poslovanje.

Kapital se kvantifikuje kao neto aktiva banke koja je jednaka razlici između vrijednosti aktive i obaveza u bilansima banaka:

$$\text{Kapital banke} = \text{ukupna aktiva} - \text{obaveze banke (neto aktiva)}^3$$

Vlasnik kapitala u banci kao akcionarskom društvu je banka a akcionari su vlasnici akcija banke. Banka je dužna radi stabilnosti i sigurnog poslovanja, odnosno radi ispunjenja obaveza prema povjericima da pokazatelje adekvatnosti kapitala održava na propisanom nivou.

U Republici Srpskoj minimalni iznos uplaćenog novčanog osnivačkog kapitala banke i najniži iznos kapitala koji banka mora održavati, ne može biti manji od 15.000.000 KM (petnaest miliona konvertibilnih maraka).⁴

---

³ Hadžić, Miroljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum u Beogradu str. 197.

⁴ Službeni glasnik Republike Srpske, Zakon o bankama, član 22. str. 4.

2.1.1. Struktura kapitala banke

Osnovni oblici kapitala banke primarnog i sekundarnog karaktera mogu se prikazati na sljedeći način:

Slika 2.1. Kapital banke

Primarni (osnovni kapital)	Sekundarni (dodatni) kapital
Akcijski kapital	Opšte rezerve za pokriće gubitka po kreditima
Objavljene rezerve	Neobjavljene rezerve
Odbitne stavke kapitala: vrijednost biznisa u bilansu (goodwill)	Namjenske rezerve za pokriće gubitka
Ulaganja u druge finansijske organizacije	Rezerve za revalorizaciju aktive

Izvor: Hadžić, Miroljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum u Beogradu str. 201.

Razlikujemo bruto i neto kapital. Banka bruto kapital formira na osnovu:

- osnivačkog kapitala,
- rezervi banke,
- revalorizacionih rezervi,
- neraspoređene dobiti iz ranijeg perioda,
- dobiti iz tekućeg poslovanja banke.

Neto kapital banke čini bruto kapital umanjen za:

- ulaganja u akcije preduzeća, banaka i drugih finansijskih organizacija,
- nepokrivenih gubitaka iz ranijeg perioda,
- gubitka iz tekućeg održavanja.⁵

---

⁵ Hadžić, Miroljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum u Beogradu str. 201.

2.1.2. Funkcije kapitala banke

U cilju podrške dnevnom poslovanju banke i njenom opstanku na dugi tok, kapital banke obavlja sljedeće funkcije:

- kroz uplaćeni kapital obezbjeđuje se dozvola, kao i organizovanje i operativni rad banke prije obezbjeđenja depozita,
- doprinosi stvaranju povjerenja klijenata i kreditora,
- predstavlja izvor obezbjeđenja rasta i razvoja banke,
- regulator je rasta banke jer diktira tempo rasta održiv na dugi rok,
- štiti od rizika time što može apsorbovati gubitke.

2.2. Depozitna sredstva

Depoziti predstavljaju najstariji oblik poslova kojima se banke bave i ujedno spadaju u osnovne bankarske poslove.

U nastavku rada iznesena je sveobuhvatna analiza depozitnih sredstava, kao jednih od osnovnih bankarskih izvora sredstava.

2.2.1. Pojam depozita

Postoji nekoliko definicija depozita i sve su međusobno slične. Depoziti su izvor broj jedan za svaku banku. Oni su najznačajnija pozicija pasive bilansa stanja banke i najznačajniji izvor bankarskih sredstava tj. resursa. Predstavljaju ključne elemente u definisanju šta je zapravo banka i koje ključne uloge ona ima u privredi.

Termin „depozit“⁶ potiče od latinske riječi „depositum“ što znači „povjereno dobro“ ili nešto što je dato na čuvanje. Upravo od čuvanja određenih vrijednosnih predmeta a kasnije i novca od strane potrebe banaka-kuće koje su se bavile poslom čuvanja, a za što su ove kuće vlasnicima povjerenih predmeta i novca na čuvanje izdavale potvrde nastao je depozit.

Takav depozit koji je nastao u obliku pologa konkretnog predmeta na čuvanje poznat je po nazivu „depositum regulare“. On vremenom prerasta u depozit vrijednosti a ne konkretnog predmeta i nazvan je „depositum irregulare“. To znači da ulagač, deponent više nije dobijao potvrdu o pravu podizanja predmeta već iste vrijednosti.

Ustanove koje su se kasnije počele baviti ovim depozitnim poslovima počele su na bazi depozita odobravati kredite jer se uvidjelo da deponenti (ulagači) nikada

---

⁶ Alijagić, Mehmed. 2000. Menadžment bankarstva Bihać: Ekonomski fakultet Univerziteta u Bihaću. str. 46.

neće odjednom, odnosno istovremeno podnijeti zahtjev za podizanje svojih deponovanih vrijednosti.

Pod depozitima se podrazumjevaju novčana sredstva koja vlasnici depozita drže na računima kod banaka i predstavljaju sumu novca koju je banka dužna da na zahtjev vlasnika (po njegovom nalogu) isplati vlasniku ili da depozit transferiše na neki drugi način.

Depoziti odnosno depozitni novac sa pravnog aspekta predstavlja obećanje banke da će iz raspoloživog depozita kao deponovane kupovne snage, u svakom času i svakom onom ko se predstavi kao ispravan nalogodavac tj. korisnik izvršiti isplatu zatraženog iznosa.

Sa ekonomskog aspekta, depozit se javlja kao cirkulirajuća kupovna snaga (depozitnog novca) kod banke.

Sa aspekta bilansa banke, depoziti za banku predstavljaju njenu obavezu i zato se vode u pasivi bilansa stanja banaka. U bilansu subjekta (vlasnika depozita), depoziti se vode u aktivi njegovog bilansa stanja.

2.2.2. Vrste depozita

Bez obzira što su u pitanju tuđi izvori, depoziti su inputi od životne važnosti u bankarstvu jer su osnovni izvor finansijskog kapitala. Samim tim, broj i djelokrug depozitnih usluga koje banke nude zaista je impresivan i često zbunjujući za klijente.

Prema tome, možemo govoriti o sljedećim vrstama depozita:

- dinarski i devizni,
- po viđenju i oročeni,
- namjenski i nenamjenski,
- dati i uzeti,
- sudski, garantni,
- kamatni, beskamanti.

Takođe, prema ročnosti depoziti mogu biti:

- kratkoročni depoziti (potiču iz sektora privrede i stanovništva),
- dugoročni depoziti (potiču iz amortizacionih fondova i dugoročnih rezervi).

Kratkoročni depoziti obuhvataju:

- depozitni novac,
- depozite po viđenju u devizama,
- ostale depozite po viđenju,
- oročene depozite u konvertibilnim markama i devizama do jedne godine,
- oročene depozite u konvertibilnim markama i devizama preko jedne godine.

Dugoročni depoziti obuhvataju:

- dugoročne depozite u devizama,
- depozite za stambeno-komunalnu izgradnju.

2.2.3. Depoziti po viđenju

Nosioci platnog prometa su komercijalne banke i kod njih se nalaze računi preduzeća i građana, koji imaju različite nazive kao što su: čekovni računi, žiro-računi, tekući računi i slično. Na transakcionim računima se nalazi transakcioni novac odnosno transakcioni depoziti kojima se vrše bezgotovinska plaćanja.

Generalno posmatrano, depoziti po viđenju predstavljaju oblik kratkoročno deponovanih sredstava kod banaka sa neograničenim pravom raspolaganja i po roku i po obimu. Depoziti po viđenju su zapravo nekamatonska sredstva i predstavljaju najznačajniji dio novčane mase u svakom monetarnom sistemu. U funkciji su bezgotovinskog plaćanja, te se zbog toga često nazivaju: knjigovodstvenim novcem ili žiralnim novcem.

Ono što je karakteristično za depozite po viđenju jeste da direktno učestvuju u procesu multiplikacije pa se preko njih stvara novac i novi depoziti po viđenju.

Postoji matematička formula multiplikacije formiranja depozita i ona ima sljedeći oblik:

$$r \Delta D = \Delta = \Delta B$$

ili

$$\Delta D = 1/r \Delta B$$

gdje r označava stopu rezervi, ΔB inicijalni porast depozita, ΔD ravnotežno povećanje depozita.⁷

---

⁷ Jović, Srboľjub. 1999. Bankarstvo. str. 169.

Sada ćemo kroz primjer objasniti i obrazložiti formulu. Ako inicijalni porast depozita iznosi 100 jedinica i važi stopa rezervi od 10 % koliko će iznositi kumulativno povećanje depozita po viđenju, koje obnavlja ravnotežnu poziciju banke? Postupak rješavanja izgledao bi:

$$\Delta D = 1/r \Delta B$$

$$\Delta D = (1/0.1) 100$$

$$\Delta D = 1000$$

Nova ravnoteža pozicije banke ostvariće se kroz porast depozita banke za 1000 novčanih jedinica i formiranja rezervi banke od 100 jedinica. U slučaju kada se bankarski sistem poslovnih banaka posmatra kao sistem sastavljen iz većeg broja poslovnih banaka zadržava se osnovna struktura i kvantifikacija multiplikovanja depozita na bazi inicijalnog povećanja depozitnog potencijala banaka.

Rast depozita po viđenju određen je sljedećom formulom:

$$\Delta D = (1/c+r) \Delta B$$

gdje c označava stopu gotovine, ΔB primarni novac.⁸ Uz pretpostavku da je stopa gotovine 25 % ukupnih depozita i da je zadržana stopa rezervi od 10 % koeficijenti povećanja depozita na bazi konstantnog rasta primarnog novca iznosiće 2,86.

Kompletna relacija koja pokazuje formiranje depozita po viđenju dobija se uključivanjem parametra (c), stope obavezne rezerve (r') i stope rezervi likvidnosti banke (r''), kao kontrakcionih elemenata u procesima priliva primarnog novca i multiplikacije depozita.⁹

$$\Delta D = (1/c + r' + r'') \Delta B.$$

Ako je stopa gotovine 25 %, stopa obavezne rezerve 15 %, stopa rezerve likvidnosti 5 % i porast primarnog novca 1000 jedinica, koliko bi bilo povećanje depozita po viđenju u sistemu poslovnih banaka?

$$\Delta D = (1/c + r' + r'') \Delta B$$

---

⁸ Jović, Srboľjub. 1999. Bankarstvo. str. 170

⁹ Jović, Srboľjub. 1999. Bankarstvo. str. 171

$$\Delta D = (1/0,25+0,15+0,05) 1000$$

$$\Delta D = 2,22$$

Proces formiranja depozita po viđenju zavisi od stope priliva primarnog novca ili inicijalnih depozita i stope gotovine, rezervi likvidnosti i obaveznih rezervi. U uslovima nepromjenjenih vrijednosti parametara c , r' , r'' veća ekspanzija primarnog novca označava povećanu stopu rasta depozita a veća sklonost stanovništva prema držanju gotovine, veća opreznost stopa rezervi smanjuju nivo rasta depozita kod banaka. Depoziti po viđenju za nebankarski sektor predstavljaju tezaurisani novac pa je iz tog razloga prisutna manja zainteresovanost za njihovo formiranje, dok za banku oni predstavljaju najjeftiniji ali i najnestabilniji izvor sredstava.

Zbog suprotnih interesa bankarskog i nebankarskog sektora, depoziti po viđenju su pod posebnom kontrolom monetarnih institucija.

Kontrola se sprovodi primjenom:

- stope obavezne rezerve na depozite po viđenju,
- stope specijalnih rezervi,
- limita kratkoročnih kredita,
- ročne transformacije kratkoročnih izvora u dugoročne plasmane.¹⁰

Svako emitovanje odnosno porast primarnog novca od strane Centralne banke imaće direktno uticaj i na porast depozita po viđenju.

U praksi visoko razvijenih zemalja rast depozita po viđenju postoji zbog:

- priliva novčanih sredstava po osnovu kredita ili drugih oblika emisije novca,
- promjene stope obavezne rezerve,
- prelivanja novčanih sredstava između komitenata centralne i poslovne banke,
- prelivanja depozita banaka i gotovog novca kod stanovništva.¹¹

U cilju privlačenja novih depozita po viđenju banke su u poziciji da na njih plaćaju stimulatívne kamate, koje su po visini ispod kamatnih stopa na kreditne plasmane.

---

¹⁰ Vunjak Nenad i Kovačević Ljubomir. 2006. Bankarstvo. str. 139.

¹¹ Vunjak Nenad i Kovačević Ljubomir. 2006. Bankarstvo. str. 139.

Razlika između navedenih kamatnih stopa (pasivnih i aktivnih) naziva se kamatnom maržom banke.

Neophodno je da poslovna banka ostvari takvu kamatnu maržu kojom će moći da pokrije oportunitetne troškove (troškove trajnog kapitala banke) i transakcione troškove (troškove držanja dodatnih depozita) a pri tom i da ostvari određenu stopu prinosa, odnosno profit.

Prosječna kamatna stopa na depozite zavisi od:

- promjene prosječne kamatne stope na kredite,
- promjene prinosa plasmanima u hartijama od vrijednosti,
- promjene stope obavezne rezerve,
- promjene transakcionih troškova banke.

Prilikom promjene prosječne kamatne stope na više, kod plasmana se stvara mogućnost porasta kamatne stope na depozite i obrnuto.

Ukoliko dođe do smanjenja stope obavezne rezerve i smanjenja transakcionih troškova poslovne banke, stvara se mogućnost porasta kamatne stope na depozite i obrnuto. Depoziti po viđenju su veoma značajni u izvorima poslovne banke, ali strategija razvoja banke treba da se zasniva na sopstvenim dugoročnim izvorima (akcijskom kapitalu) koji su beskamatni.

2.2.4. Oročeni depoziti

Oročeni depoziti predstavljaju dugoročna potraživanja nebankarskog sektora od strane bankarskog sektora, odnosno dugoročne obaveze poslovnih banaka prema njihovim deponentima. Oročeni depoziti mogu biti kod banaka u većem i manjem obimu, kao i sa dužim i kraćim rokom dospelja.

U pogledu roka vezivanja oročenih depozita razlikujemo dvije podvrste oročenih depozita. Rokovi su unaprijed fiksirani kod prve podvrste i odnose se na automatizirana sredstva malih ulagača i štediša a kod druge podvrste od deponenta se zahtjeva da prethodno najavi povlačenja depozita u roku od 30 do 60 dana.

Oročeni depoziti imaju poseban značaj u formiranju depozitnog potencijala banaka. Njihov uticaj je značajan u procesu multiplikacije depozita po viđenju, formiranja ukupnih depozita i kredita banke. Oročeni depoziti se ukamaćuju po višim kamatnim stopama nego štedni depoziti i primjenjuje se znatno niža stopa obaveznih rezervi za oročene depozite od stope na druge depozite.

Do rasta oročenih depozita dolazi ukoliko je nominalna kamatna stopa iznad stope inflacije i ukoliko je limitirana dotična kamatna stopa. Polazeći od činjenice da banke odobravaju veće pogodnosti vlasnicima oročenih depozita i da su oni

najstabilniji oblik štednje, kamate na oročene depozite ne moraju imati visok rast. Karakteristika oročenih depozita jeste da sa sobom nose pozitivnu kamatnu stopu i da rast stope inflacije smanjuje njihovu stopu rasta.

Oročeni depoziti mogu biti u obliku:

- štednih depozita,
- depozitnih certifikata,
- depozita na otvorenom tržištu.

Štedni depoziti se pojavljuju u obliku štednih obveznica, štednih certifikata i institucionalnih certifikata. Oni se ne mogu prenositi i realizovati prije ugovorenog roka. Depozitni certifikati se emituju od strane „velikih“ banaka i kupuju ih „velike“ korporacije. Mogu se prenositi i povlačiti prije roka njihovog dospjeća.

Depoziti na otvorenom tržištu nemaju tačno utvrđen rok dospjeća i mogu se povući sa tržišta ukoliko je nalog 10 ili 30 dana ranije određen. Ovakav oblik depozita prisutan je u slučajevima kada klijenti banke žele da koriste kreditnu liniju.

2.2.5. Štedni i specijalni depoziti

Štedni depoziti predstavljaju srednjoročne depozite klijenata banaka koji se osnivaju na dogovoreni vremenski rok. Riječ je o depozitima koji donose kamatu i kod kojih nije naveden rok dospjeća.

Ukoliko ulagači žele da povuku sredstva sa štednih depozita neophodno je da povlačenje sredstava najave najmanje 7 dana ranije, kako bi banka mogla da obezbijedi sredstva za isplatu.

Ako bi doslo do povlačenja sredstava bez prethodno navedene najave, banke imaju pravo da primjene penale u pogledu otpisa kamate za nekoliko mjeseci.

Štedni depoziti smatraju se tradicionalnim oblikom bankarskih depozita i namjenjeni su širim slojevima stanovništva gdje je kamatna stopa nešto niža nego na oročene depozite.

Mnoge banke nude usluge izvoda štednih uloga, koji se evidentiraju samo kompjuterskim knjiženjem. Klijent (deponent) može da dobije mjesečne izvještaje sa stanjem depozita, povlačenja, zarađenom kamatom i stanjem na računu.

Postoje dva tipa štednih depozita:

- ulog na štednoj knjižici,
- ugovor o otvaranju štednog računa između deponenta i banke.

Za poslovne banke štedni depoziti predstavljaju stabilan izvor sredstava koji se može koristiti u svrhu dugoročnih ulaganja. Svaka poslovna banka teži da privuče što veći broj štednih depozita i zbog toga primjenjuje posebnu strategiju stvaranja pozitivnog imidža uz masovno korišćenje sredstava informisanja.

Poslovne banke žele da motivišu klijente odnosno deponente za otvaranje ovakvih depozita pomoću: premijske štednje, zlatne štednje, rentne štednje, štednje za školovanje, lutrijske štednje, štednje mladih bračnih parova, štednje za novorođenčan i slično. Mogu ih posjedovati fizička lica, neprofitne institucije, državni entiteti i preduzeća. Za preduzeća se određuje limit u SAD od 150.000 USD. U Evropskoj Uniji štedni depoziti se karakterišu prisustvom ograničenja u raspolaganju štediša da mogu podizati do 500 eura mjesečno.¹²

Specijalni depoziti su depoziti po viđenju koji se formiraju prinudnim (zakonskim) putem u funkciji ostvarivanja ciljeva ekonomske politike.

Karakteristika specijalnih depozita je da imaju promjenjivu kamatnu stopu i namjenu korištenja.

Nastaju kod poslovnih banaka i Centralne banke a formiraju se u uslovima kada je neophodno povećati stopu investicija u državi, regulisati spoljnotrgovinske odnose i regulisati likvidnost bankarskog sektora.

Ukoliko su specijalni depoziti u funkciji investicionih aktivnosti, formiraju se izdavanjem garantovanih depozita za investicije od strane potencijalnih investitora.

Ukoliko su specijalni depoziti u funkciji likvidnosti bankarskog sektora, pojavljuju se kao depoziti rezervnih sredstava privrednih subjekata. Koriste se za pokriće potencijalnih gubitaka u privredi.

2.2.6. Depoziti hartija od vrijednosti

Depoziti hartija od vrijednosti predstavljaju specijalnu vrstu nenovčanih depozita i spadaju u depozite otvorenog tipa. Ugovor o depozitu hartija od vrijednosti reguliše čuvanje i vraćanje hartija od vrijednosti i omogućava jedan broj finansijskih operacija koje se vezuju za upravljanje sa deponovanim hartijama od vrijednosti.

Depoziti se na osnovu ugovora hartija od vrijednosti deponuju u poslovne banke uz pravo očuvanja svoje individualnosti. Hartije od vrijednosti gube svaku individualnost ukoliko se deponuju na tekući račun.

---

¹² Hadžić, Mirosljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum u Beogradu str. 201.

Na osnovu ugovora o deponovanju hartija od vrijednosti može se utvrditi i pravo prenosa hartija od vrijednosti na poslovnu banku i to putem cesije odnosno svojinskog indosamenta, pri čemu se poslovnoj banci omogućava da za svoj račun pruža dotične usluge.

Poslovna banka pri deponovanju hartija od vrijednosti ima sljedeće obaveze:

- da obezbjedi čuvanje deponovanih hartija od vrijednosti sa pažnjom “dobrog privrednika” uz naplatu naknade za dotičnu aktivnost,
- da za račun deponenta preduzima sve radnje radi očuvanja i ostvarivanja njegovih prava po osnovu hartija od vrijednosti, kao što su: naplata kamata, naplata glavnice i slično,
- da deponentu stavi na raspolaganje naplaćena sredstva, direktnim putem ili na račun sa novčanim depozitima na koji se vrši upis naplaćene sume novca,
- da deponentu vrati deponovane hartije od vrijednosti ili da izvrši plaćanje odgovarajuće sume novca ako je tako ugovorom definisano,
- da banka izvjesti deponenta o svakom zahtjevu koji je postavljen od strane trećeg lica a koji se odnosi na deponovanje hartija od vrijednosti.

U ovakvim situacijama banku ne interesuje odnos deponenta i trećeg lica, već izvršavanje obaveza iz ugovora o depou o hartija od vrijednosti.¹³

Ovakav oblik depozita će sa razvojem finansijskog tržišta, a posebno tržišta kapitala sve više primjenjivati u praksi privrednih subjekata i klasični depozitni oblici sredstava biće zamjenjeni hartijama od vrijednosti i njihovim terminskim transakcijama.

2.2.7. Formiranje cijena za depozitne usluge

Postavlja se pitanje kako banke i druge deponentne institucije treba da vrijednuju svoje usluge po depozitima da bi pribavile nova sredstva i da bi ostvarile profit?

U utvrđivanju cijena za depozitne usluge menadžment banaka se suočava sa starom dilemom. Treba da plati dovoljno visok prihod na kamatu klijentima da bi se privukla i držala njihova sredstva ali takođe treba da izbjegne plaćanje kamatne stope koja je tako skupa da ugrožava potencijalnu maržu profita.

Jaka konkurencija na tržištu riješava ovu dilemu, jer konkurencija ima za cilj da

---

¹³ Vunjak Nenad i Kovačević Ljubomir. 2006. Bankarstvo. str. 142.

poveća kamatne troškove na depozite dok smanjuje očekivani prihod od plasiranih depozita. U stvari, na finansijskom tržištu na kome postoji odlična konkurencija, pojedine banke imaju malu kontrolu nad svojim cijenama tokom dužeg vremenskog perioda. U takvim uslovima, rukovodstvo treba da odluči ako želi da privuče nove depozite (deponente) da ponudi bar tržišnu (utvrđenu cijenu) ili ako je spremno da izgubi sredstva ponudi klijentima uslove koji se razlikuju od uslova koje diktira tržište.

2.2.7.1. Utvrđivanje cijene depozita prema troškovima-plus marža profita

Porast depozita koji vuku kamatu pružio je bankama mogućnost da preispitaju cijene depozitnih usluga. Mnoge banke su pokušale da pridobiju glavni dio deponenata (klijenata) obaranjem cijena ispod cijene koštanja. Troškovi deponenata utvrđeni su ispod realnog nivoa operativnih i drugih troškova u vezi sa obezbeđenjem depozita po viđenju i drugih planiranih depozita. Rezultat je bio znatno povećanje prihoda klijentima (poznata kao obavezna kamatna stopa), razlika između stvarnih troškova za usluge pribavljanja sredstava i troškova za usluge koje su realno pripisane klijentu.

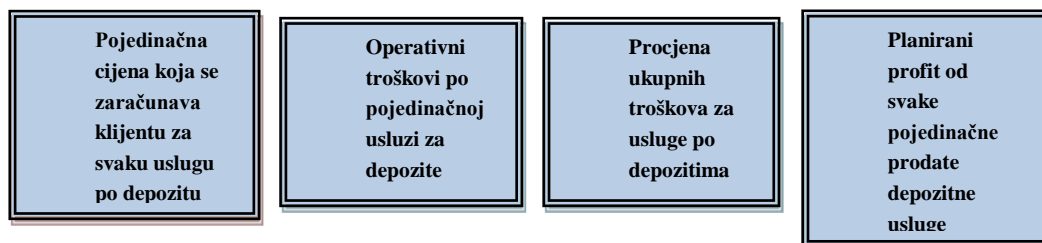
Promjene obavezne kamatne stope koja se plaća u SAD su bile glavni način koji su koristile mnoge banke za pribavljanje depozita tokom perioda od 50-tih godina, počev od velike depresije do početka 1980-tih. Ovi zakonski limiti kamatnih stopa imali su za cilj da zaštite banke i štedne institucije od velike konkurencije kamatnih stopa za depozite.

Spriječene da nude više obavezne kamatne stope, američke banke i štedionice su konkurisale jedna drugoj umjesto da nude više implicitne prihode kroz bankarske usluge. Na žalost ovi oblici konkurencije "bez cijena" uticali su na poremećaj izdvajanja nedovoljnih sredstava u bankarski sektor. Kongres je konačno reagovao na ove probleme donošenjem Federalnog zakona o deregulaciji deponentnih institucija iz 1980-tih kojim se predviđa postepeno utvrđivanje limita kamatnih stopa na depozite. Odgovornost za utvrđivanje cijena depozita danas je prenijeta od državnih zakonodavaca na privatne institucije koje donose odluke. tj. na deponentne institucije i njihove klijente.

Deregulacija je omogućila formiranje slobodnih cijena za usluge, pošto je velika konkurencija uticala na rast prosječnog realnog troška depozita banaka. Ovo znači da se cijene depozita obično određuju odvojeno od kredita i drugih usluga.

Cijena usluga depozita određuje se prema sljedećoj formuli: troškovi-plus cijena¹⁴:

Slika 2.2. Formiranje cijene depozita

Izvor: Rose. i Hudgins. 2005. Bankarski menadžment i finansijske usluge. str. 401.

Povezivanje cijena depozita sa troškovima pružanja usluga po depozitima, kao što formula pokazuje, ohrabrila je banke da više usklađuju cijene i troškove i da odbace mnoge usluge koje su ranije obavljale besplatno.

U SAD, na primjer banke zaračunavaju provizije za veća povlačenja sredstava sa štednih depozita, naplaćuju od klijenata informaciju o saldu, povećavaju provizije na čekove bez pokrića i na naloge za obustavu plaćanja, utvrđuju troškove za gotovinska povlačenja, zaračunavaju mjesečne provizije za vođenje računa, čak i za male štedne depozite i povećavaju obavezan minimalni saldo depozita.

Rezultat ovih trendova uglavnom je bio povoljan za banke jer su povećale prihod od provizije za usluge.

2.2.7.2. Korišćenje dodatnih troškova za utvrđivanje kamatnih stopa po depozitima

Mnogi analitičari smatraju da treba koristiti, gdje je to moguće, dodatne troškove pri formiranju depozita. Razlog za navedeni pristup jesu česte promjene kamatnih stopa zbog čega prosječan trošak ne može da se uzme kao realna i čvrsta osnovica za formiranje cijena.

Na primjer, ako kamatne stope opadaju, dodatni trošak pribavljanja novih sredstava može da padne prilično ispod prosječnih troškova za pribavljanje svih sredstava.

Suprotno, ako kamatne stope rastu, dodatni trošak novih novčanih sredstava može znatno da prekorači prosječan trošak sredstava.

---

¹⁴ Rose. i Hudgins. 2005. Bankarski menadžment i finansijske usluge. str. 401.

Ekonomista James E. McNulty predložio je da se koristi ekstra ili svjež novac da bi se omogućio bankama da utvrde kamatne stope koje će ponuditi po novim računima depozita.

Da bi se razumio način utvrđivanja dodatnih ekstra troškova pretpostavimo da poslovna banka planira da pribavi 25 miliona dolara u vidu novih depozita nudeći svojim deponentima kamatu stopu od 7 %.

Menadžment procjenjuje da ukoliko banka ponudi kamatu od 7,5 % ona može da obezbjedi 50 miliona dolara u vidu novih depozita.

Po stopi od 8 % očekuje se priliv 75 miliona dolara, dok će se sa stopom 8,5 % postići planirani iznos od 100 miliona dolara. Na kraju, ako banka obeća prinos od 9 % menadžment planira da će iznos od 125 miliona novih sredstava biti ostvaren po ovim depozitima, kao i po postojećim depozitima koje klijenti drže u bankama.

Pretpostavimo da menadžment smatra da bi mogao da investira nove depozite uz prinos od 10 %. Ovaj novi prinos po zajmu predstavlja ekstra prinos, dodatni operativni prihod koji će banka ostvariti odobravanjem novih zajmova iz novih depozita.

Obzirom na ove činjenice, postavlja se pitanje koje kamatne stope za depozite banka treba da nudi svojim klijentima. Kada znamo stopu dodatnog troška, možemo da je uporedimo sa očekivanim dodatnim prihodom i odgovorimo na postavljeno pitanje.

Prije svega, potrebno je da znamo sljedeća dva podatka:

dodatni trošak = nova kamatna stopa x ukupna sredstva pribavljena po novoj stopi – stara kamatna stopa x ukupna sredstva po staroj kamatnoj stopi,
stopa dodatnog troška = promjena ukupnog troška dodatna sredstva.¹⁵

Na primjer, ako banka podigne svoju ponudu stope na nove depozite od 7 na 7,5 % u tabeli broj 2.1. vidimo dodatni trošak ove promjene.

---

¹⁵ Rose. i Hudgins. 2005. Bankarski menadžment i finansijske usluge. str. 405.

Tabela 2.1. Primjer kako poslovna banka pokušava da pribavi nova sredstva

Očekivani iznos depozita-priliv	Prosječna kamata koju banka plaća na nova sredstva	Ukupan kamatni trošak za nova sredstva	Dodatni trošak kao procenat novih deponovanih sredstava	Dodatni trošak kao procenat novih pribavljeni sredstava	Očekivani prihod od investiranja novih sredstava	Razlika između prihoda i stope troška	Ukupan profit (poslije kamatnih troškova)
25 \$	7.0 %	1,75 \$	1,75 \$	7,0 %	10,0 %	+3 %	0,75\$
50	7,5	2,00	2,0	8,0	10,0	+2	1,25
70	8,0	2,25	2,25	9,0	10,0	+1	1,50
100	8,5	2,5	2,50	10,0	10,0	+0	1,50
125	9,0	2,5	2,75	11,0	10,0	-1	1,25

Izvor: Rose. i Hudgins. 2005. Bankarski menadžment i finansijske usluge. str. 405.

Vidimo da banka i dalje povećava ukupan profit uz prihod koji je iznad marginalnog troška, do kamatne stope za depozite od 8,5 %.

Po toj stopi banka obezbjeđuje 100 miliona dolara kao nova deponovana sredstva i postiže svoj predviđeni prihod od 10 %. Ukupan profit iznosi 1,5 miliona dolara.

Međutim, banci se nebi isplatilo da ide izvan ovoga iznosa. Na primjer, ako ona ponudi depozitnu stopu od 9 %, stopa dodatnog troška kreće se nagore, do 11 %, što prelazi marginalni prihod za 1 %. Pribavljanje novih depozita po ponuđenoj stopi od 9 % doprinosi više troškovima banke nego njenom prihodu.

To znači da će banka utvrditi cijenu na nivou koji je dovoljan da privuče depozite i da ipak ostvari profit na posljednji dolar pribavljenih sredstava.

Ovaj način utvrđivanja dodatnog troška daje značajne informacije menadžerima banke, ne samo u utvrđivanju kamatnih stopa nego i u odlučivanju koliko banka treba da proširi svoju bazu depozita.

2.2.8. Uslovi utvrđivanja cijena

Najpopularniji metod utvrđivanja cijena depozita danas je uslovno utvrđivanje cijena. U ovom slučaju kamatna stopa koju klijent prihoduje po depozitu i provizije koje on plaća, zavise od intenziteta korišćenja depozitnih usluga i salda računa a sama politika utvrđivanja cijena zavisi od dva faktora:

- vrste klijenta koje svaka deponentna institucija planira da usluži,
- troška koji će banka imati pružanjem usluga raznim deponentima.

2.2.8.1. Utvrđivanje cijena na osnovu poslovnog odnosa

Ideja da se najboljim klijentima pruži specijalan tretman jeste smjernica za utvrđivanje cijena depozita prema broju usluga koje klijent koristi.

Klijent koji kupi dvije ili više usluga može da dobije nižu proviziju po depozitu ili da mu se provizija ne zaračuna u poređenju sa provizijama koje se zaračunavaju klijentima koji imaju samo ograničene poslovne odnose sa bankom.

Zamisao je da prodaja velikog broja usluga klijentu povećava njegovu zavisnost i otežava mu da ode na neko drugo mjesto zbog čvrstog poslovnog odnosa sa deponentnom institucijom.

Određivanje cijena na osnovu poslovnog odnosa podstiče veću lojalnost klijenta i čini ga manje osjetljivim na kamatne stope koje se nude po depozitima, ili na cijene za druge usluge koje nude konkurenti.

2.2.8.2. Faktori koji utiču na klijente u domaćinstvima i firmama pri izboru banke za vođenje njihovih računa depozita

Prilikom donošenja odluka o tome gdje uložiti svoje depozite, domaćinstva i firme pored cijene razmatraju i mnoge druge faktore. U tabeli 2.2. slijedi prikaz šta domaćinstva i firme rangiraju prilikom izbora banke.

Tabela 2.2. Faktori koji utiču na izbor banke

Pri izboru banke kod koje će držati svoje tekuće račune, domaćinstva razmatraju	Pri izboru banke kod koje će držati svoje štedne depozite, domaćinstva razmatraju	Pri izboru banke za njihove depozite i druge usluge, poslovne firme razmatraju
povoljnu lokaciju	poznanstvo	da li će banka biti pouzdan izvor kredita u budućnosti
moгуćnost korištenja mnogih drugih usluga	plaćena kamatna stopa	stručnost bankarskog osoblja
sigurnost	transakcijska povoljnost	davanje stručnih finansijskih savjeta
niske provizije	lokacija	da li su krediti po konkurentnim cijenama
visoke kamatne stope po depozitu	moгуćnost plaćanja sa platnog spiska	da li postoje usluge za poslovanje gotovinskim sr.

Izvor: Istraživanja Federal Reserve Board, Survey of Consumer Finances, 2002.

Kao što je prikazano u tabeli 2.2. vidimo da domaćinstva uglavnom rangiraju povoljnost, mogućnost korištenja usluga i bezbjednost prilikom izbora banke kod koje će držati svoj tekući račun. Štaviše, familijarnost koja može da znači ne samo prepoznavanje imena već i bezbjednost, rangira se iznad plaćene kamatne stope, kao značajan faktor kada pojedinci ili porodice biraju banku u kojoj će držati svoj račun štednje.

Istraživanja pokazuju da su klijenti domaćinstava izuzetno lojalni svojim bankama, približno jedna trećina nikada ne mijenja svoju glavnu banku u kojoj drži depozit. Kada klijent promjeni banku, to se dešava obično zbog promjene mjesta boravka, mada, kada dođe do promjene mnogi klijenti obraćaju pažnju na konkurentne banke i na njihove relativne ponuđene prednosti i nedostatke, kao i na utvrđivanje cijena.

Poslovne firme, sa druge strane više vole da drže svoje depozite kod banaka koje će predstavljati pouzdane izvore kredita i koje su dobrog finansijskog stanja. One takođe cijene stručnost službenika i kvalitet savjeta koje dobijaju od bankarskih službenika ili nekog menadžera za finansijske usluge.

2.3. Nedepozitni izvori sredstava banke

Finansijski potencijal kojim banka raspolaže u svom bilansu stanja izražava se zapravo kroz volumen ukupnih sredstava koji banka prikupi u zavisnosti da li je to kroz depozite, iz kreditnih izvora zaduženja i slično. Rast bankarskog finansijskog potencijala u najvećoj je mjeri određen pravcima formiranja depozita.

Uopšteno učešće depozitnog u finansijskom potencijalu zapadno-evropskih banaka je preko 70 %.

Međutim, pored učešća depozita u kreiranju finansijskog potencijala takođe jedno od značajnih mjesta zauzimaju i nedepozitni izvori sredstava, kao nezaostavan dio cjelokupnog formiranja bankarskog potencijala.

Nedepozitna bankarska sredstva predstavljaju dopunska sredstva formirana institucionalnim putem ili dopunskom djelatnošću banaka.¹⁶

U razvijenim bankarskim sistemima ova sredstva u bilansima banaka kreću se između 10-20% finansijskog potencijala banaka.

Banka će posegnuti za dodatnim izvorima sredstava u zavisnosti od potražnje kredita. Postoji nepisano pravilo koje glasi da što je banka veća to više koristi nedepozitne izvore sredstava prvenstveno zbog veće kreditne sposobnosti, te mogućnosti jeftinijeg pribavljanja sredstava i mogućnosti da se lakše pokriva

---

¹⁶ Živkovic A. Komazec S. i Ristic Z. 2003. Berzanski i bankarski menadžment. str. 288.

povećani rizik. Manjim bankama sa manjim rejtingom takav način zaduživanja je puno skuplji pa ga one manje i primjenjuju.

Jedan od razloga za značajan rast zaduživanja banaka putem nedepozitnih izvora sredstava posljednjih godina jeste razlog što većina ovih sredstava ne zahtjeva držanje rezervi, pa smanjuje troškove takvog načina finansiranja.

Prisutna su tri načina formiranja nedepozitnih izvora sredstava:

- zaduživanje kod drugih institucija,
- izdavanje dužničkih vrijednosnih papira,
- finansiranje iz vlastitog kapitala banke.¹⁷

2.3.1. Krediti banaka i drugih finansijskih institucija

U kreditiranju između banaka najčešće kamata nije osnovni motiv ovih odnosa, iako ovi odnosi imaju mnogo elemenata klasičnog kreditnog odnosa. Banka davalac kredita se rukovodi načelom racionalnog korišćenja sopstvenih sredstava, kao i načelom likvidnosti, da bi u svakom momentu u slučaju zapadanja u probleme likvidnosti mogla da povuče plasirana sredstva.

Zaduživanje kod drugih institucija obuhvata zaduživanje kod Centralne banke, domaćih poslovnih banaka, kod stranih banaka kao i zaduživanje kod drugih institucionalnih sektora.

Posebno mjesto kod nedepozitnih izvora sredstava banke, zauzimaju izvori do kojih banke dolaze putem zaduživanja kod drugih banaka.

Ovim zaduživanjem banke dolaze do potrebnog novčanog kapitala koji im je potreban za obavljanje svojih kreditnih poslova. Ovu vrstu sredstava bankama odobrava Centralna banka ili neka druga banka.

Osnovne karakteristike međubankarskog zaduživanja jesu:

- reeskont, kao pasivni bankarski posao kojim banka eskontira mjenice iz vlastitog portfelja sa svojim žiro računom kod druge banke. Reeskontom mjeničnog portfelja kod druge banke, banka pretvara jedan aktivni posao a to je eskontni kredit u pasivni i prodaje drugoj banci mjenice koje je prethodno sama kupila odobravanjem eskontnog kredita,

---

¹⁷ Hadžić, Miroljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum u Beogradu str. 197.

-relombard, kao oblik zaduživanja kada se kod Centralne banke ili neke druge banke lombardiraju već lombardirani vrijednosni papiri na koje je banka već odobrila lombardni kredit.

Pored navedenih kredita, postoje i posebni krediti koje jedna banka preko tekućih računa odobrava drugoj.

Do ovakvih kreditnih odnosa dolazi najčešće između banaka koje međusobno saraduju u slučaju kada jedna banka odobrava drugoj određena sredstva zbog rentabilnosti ulaganja ili zbog likvidnijeg odvijanja poslova koje obavlja druga banka.

Osim gore navedenih oblika, među nedepozitne izvore sredstava banaka mogu se uključiti i krediti koje banka prima od državnih jedinica, trgovačkih društava, finansijskih institucija kako domaćih tako i stranih.

2.3.2. Dužnički vrijednosni papiri

Uvođenje vrijednosnih papira u regulisanje finansijskih tokova predstavlja značajnu novost koja treba omogućiti brzu i efikasniju cirkulaciju sredstava reprodukcije kao i brzi razvoj štednje. Vrijednosni papiri se emituju direktno i indirektno. Direktna emisija postoji kada emitenti sami izdaju i nude svoje vrijednosne papire, dok se u slučaju trgovanja preko posrednika radi o indirektnoj emisiji.

Prilikom pribavljanja potrebnih sredstava za poslovanje banka nastoji osigurati sredstva u koja se može pouzdati, a sa druge strane u skladu sa načelom profitabilnosti ta ista sredstva pribaviti po što povoljnijim uslovima.

Imajući navedeno u vidu, ne iznenađuje mali udio ove vrste finansiranja banaka u Republici Srpskoj.

U dužničke vrijednosne papire ubrajaju se:

- certifikat o depozitu, kao vrijednosno prenosivi papir kojim banke pribavljaju kratkoročna novčana sredstva sa rokom od nekoliko sedmica ili dugoročna sa rokovima od više godina. Certifikat o depozitu banke „prodaju“ emitujući njihova izdanja u velikim iznosima ili ih izdaju na temelju depozita. Certifikat o depozitu izdaje se u manjim iznosima ako su namjenjeni prodaji fizičkim osobama a u većim iznosima ukoliko su potencijalni kupci pravne osobe. Certifikat o depozitu može biti predmet prometa, odnosno sa njima se može trgovati prije dospijeca i to je glavni razlog zašto ulaganje novčanih sredstava u kupovinu certifikata o depozitu ima prednost ispred oročavanja sredstava kod banaka.

Oročeni depoziti ugovorom su vezani do isteka roka oročavanja i vlasnik ne može raspolagati sredstvima prije dospijeca a u mnogim bankama otkaz ugovora ima za posljedicu obračun kamate po stopama koje se primjenjuju na depozite po viđenju, a one su minimalne ili plaćanje naknade banci radi raskida ugovora o oročenom depozitu,

- blagajnički zapis je kratkoročno utrživi vrijednosni papir sa rokom dospijeca do jedne godine. Smatra se „nerizičnim“ instrumentom a sigurnost i umjereni prihodi glavne su mu karakteristike. Prodaje se uz diskont (popust) tako da mu je cijena pri prodaji niža od nominalne, a o dospijecu isplaćuje se nominalna vrijednost upisana u zapisu,

- obveznica je dužnički vrijednosni papir koji banku izdavatelja obavezuje na povrat pozajmljenih sredstava u određenom roku s određenom kamatom, koja se isplaćuje periodično ili se pribraja glavnici i isplaćuje o dospijecu. Može glasiti na ime ili na donosioca, a izdaje se u gotovim apoenima. U pravilu, obveznica je vrsta dugoročnog vrijednosnog papira. To je pisani dokument koji nalaže izdavaocu (emitentu) obveznice da plati njenom imaoocu određeni iznos novca naznačen na obveznici i ugovorene kamate, na samo jedan budući datum (datum dospijeca) ili na niz budućih datuma.

2.3.3. Finansiranje iz vlastitog kapitala banke

Najznačajnije vrste bankarskog kapitala su:

- dionice,
- višak,
- zadržana dobit,
- kapitalne rezerve.

Dionice mjerene nominalnom vrijednošću svih izdatih dionica koje obećavaju isplatu fiksne stope povrata (stopa dividene).

Višak predstavlja prekoračenje iznosa iznad nominalne vrijednosti svake dionice uplaćene od strane dioničara banke.

Zadržana dobit predstavlja neto zaradu banke koja se zadržava u poslovanju umjesto da se isplati kao dividenda. Ova je uglavnom i najveća stavka u računu kapitala.

Kapitalne rezerve, predstavljaju sredstva odvojena na stranu za nepredviđene slučajeve kao što su zakonske akcije protiv banke, osiguranje rezervi za dividendu za koje se očekuje da će biti isplaćene, ali koje još nisu objavljene, te sredstva namjenjena otkupu dionica ili dugovanja u budućnosti.

Svaka banka mora odlučiti o iznosu kapitala kojeg će imati. Pri tome odlučivanju mora imati u vidu da kapital banke spriječava eventualni stečaj, odnosno situaciju da banka ne može podmiriti svoje obaveze, da iznos kapitala utiče na prihod vlasnika, te da postoje zakonski propisi od strane nadležne monetarne institucije koji regulišu minimalan iznos kapitala. Banke svoje poslovanje najviše finansiraju zaduživanjem pa vlastiti kapital i rezerve u finansiranju učestvuju sa samo 10 % u prosjeku.

Osnovni kapital sastoji se od kapitala uplaćenog prodajom redovnih dionica, svih vrsta rezervi, zadržane dobiti, kapitalne dobiti ostvarene nakon prodaje ili kupovine vlastitih dionica.

3. STRUKTURA IZVORA FINANSIRANJA BANAKA U REPUBLICI SRPSKOJ

Struktura izvora finansiranja banaka u Republici Srpskoj ukazuje da osnovnu metodu napajanja finansijskog potencijala i stabilnosti banke čine zapravo depozitni izvori.

Tabela 3.3. Struktura pasive banaka sa stanjem na dan 30.09.2015. godine

Opis	31.12.2014.		30.09.2015.		Indeks
	Stanje	Učešće	Stanje	Učešće	
1	2	3	4	1	2
PASIVA (OBAVEZE):					
1. Depoziti	4.763,069	71	4.839,415	73	102
2. Uzete pozajmice	0	0	0	0	0
3. Obaveze po uzetim kreditima	797	12	662,527	10	83
4. Subordinisani dug	50,995	1	50,898	1	100
5. Ostale obaveze	141,411	2	154,296	2	109
6. Ispr. vrijedn. i rez. za pot. gub. po vanbilansu	49,703	1	49,7	1	100
7. Kapital	853,76	13	897,658	13	105
UKUPNO PASIVA (OBAVEZE I KAPITAL)	6.656,361	100	6.654,494	100	100

Izvor: Agencija za bankarstvo Republike Srpske, 2015. Izvještaj o stanju bankarskog sistema RS. str. 16.

Depoziti banaka čine 4.839,41 miliona KM sa stopom rasta od 2 % u odnosu na 2014. godinu. Pored depozita drugi najveći udio imaju krediti. Obaveze po uzetim kreditima su manje za 134,9 miliona KM ili za 17 % ali su i dalje značajna stavka u strukturi pasive u iznosu od 662,5 miliona KM, sa učešćem od 10 % ukupnoj pasivi.

Subordinisani dugovi su na približno istom nivou kao sa krajem 2014. godine i iznose 51 milion KM.

Ostale obaveze iznose 154,3 miliona KM sa učešćem u pasivi od 2 % a odnose se uglavnom na obaveze po kamatama, obaveze prema zaposlenima, pasivna vremenska razgraničenja, neraspoređene devizne prilive i ostale obaveze iz redovnog poslovanja.

Ispravka vrijednosti aktive i rezervi za potencijalne gubitke po vanbilansu iznose ukupno 49,7 miliona KM. Ukupan bilansni kapital u iznosu od 897,70 miliona KM čini 13 % ukupne pasive i sastoji se od sljedećih stavki:

OPIS	31.12.2014.	30.09.2015.	INDEKS
	Stanje	Stanje	
1	2	3	4=3/2
1. Trajne prioritetne akcije	10.000	11.000	110
2. Obicne akcije	574,944	587,714	102
3. Emisiona ažia	23,835	23,835	100
4. Neraspoređena dobit	82,684	95,926	116
5. Rezerve kapitala	113,001	115,678	102
6. Ostali kapital	-41,395	-28,186	68
7. Rezerve za kreditne gubitke iz dobiti po reg. zahtjevu	90,691	90,691	100
8. UKUPNI KAPITAL:	853,760	897,658	105

Izvor: Agencija za bankarstvo Republike Srpske, 2015. Izvještaj o stanju bankarskog sistema RS. str. 16.

U strukturi ukupnog bilansnog kapitala bankarskog sektora akcionarski kapital iznosio je 599,7 miliona KM i povećan je za 14,8 miliona KM u odnosu na 2014. godinu, kao rezultat novih emisija prioritetnih, običnih akcija. Neraspoređena dobit iznosi 95,9 miliona KM sa rastom od 16 %.

Rezerve kapitala iznose 115,7 miliona KM i veće su 2 % u odnosu na kraj 2014. godine, od čega opšte zakonske rezerve iznose 65,7 miliona KM, ostale rezerve formirane iz dobiti nakon oporezivanja na osnovu odluke skupštine banake iznose 31,10 miliona KM, neto revalorizacione rezerve u iznosu od 0,2 miliona KM.

Rezerve za kreditne gubitke po regulatornom zahtjevu iznose 90,70 miliona KM i nepromjenjene su u odnosu na stanje na dan 31.12.2014. godine.

3.1. Struktura vlasništva banaka u Republici Srpskoj

Vlasničku strukturu karakteriše većinsko privatno vlasništvo u osam banaka sa dominantnim učešćem stranog privatnog kapitala, te državni kapital u jednoj banci.

Tabela 3.4. Struktura kapitala sa stanjem na dan 30.09.2015. godine

Red.broj	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
1.	Nova banka a.d. Banja Luka	103,888	100	0	0	317	0
2.	Nlb Razvojna banka a.d. Banja Luka	62,003	100	0	0	0	0
3.	UniCredit Bank a.d. Banja Luka	96,994	100	0	0	61	0
4.	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	122,855	100	1	0	3	0
5.	Sberbank a.d. Banja Luka	62,198	100	0	0	0	0
6.	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	60	100	0	0	0	0
7.	Banka Srpske a.d. Banja Luka	19	0	35	100	0	0
8.	Pavlovic International Bank a.d. Slobomir, Bijeljina	19,249	79	5	21	126	0
9.	MF banka a.d. Banja Luka	32	100	0	0	0	0
	UKUPNO:	559,206	93	40,001	7	507	0

Izvor: Agencija za bankarstvo Republike Srpske, 2015. Izvještaj o stanju bankarskog sistema RS. str. 9.

Kao što vidimo iz tabele 3.4. ukupan iznos kapitala je iznosio 599,70 miliona KM i u odnosu na 2014. godinu porastao je po stopi od 3 % po dokapitalizaciji u ukupnom iznosu od 14,8 miliona KM, bez promjene vlasničke strukture, tako da je učešće privatnog kapitala i dalje 93 % a državnog kapitala 7 %.

Dominanto mjesto u vlasničkoj strukturi i dalje drži Austrija sa učešćem od 46,71 %.

Domaći akcionari učestvuju sa 26,93 % u ukupnom akcionarskom kapitalu bankarskog sektora, dok strani akcionari učestvuju sa 73,07 % u ukupnom akcionarskom kapitalu.

4. ANALIZA DEPOZITNIH POTENCIJALA BANAKA U REPUBLICI SRPSKOJ

Bankarski sistem Republike Srpske od početka tranzicije do danas proživio je značajne promjene koje možemo sagledati kroz potpuno novi regulatorni okvir, kao i činjenicu da su na naš prostor, odnosno tržište stigle i inostrane banke koje već značajno participiraju u raspodjeli izvora sredstava a naročito depozita privrede i depozita stanovništva.

Iako je bankarski sektor bio suočen sa negativnim posljedicama globalne finansijske i ekonomske krize, parametri poslovanja pokazuju da je stabilan, te da je zadržano i dodatno učvršćeno povjerenje građana i privrednih subjekata u banke.

Skoro nevjerovatno zvuči podatak da depoziti stanovništva, obzirom na lošu ekonomsku situaciju iznose 4.839,40 miliona KM (stanje na dan 30.09.2015. godine).¹⁸

Na osnovu tog podatka evidentno je da građani sa visokim dohotkom sve više čuvaju, odnosno štede novac u bankama. Povjerenje je vraćeno u bankarski sektor, činjenicom da je Agencija za bankarstvo Republike Srpske izvršila povećanje limita osiguranog depozita na 50.000 KM od 1. januara 2014. godine.

Shodno tome, može se reći da depoziti poslovnih banaka imaju pozitivan trend rasta, te poslovne banke imaju zadovoljavajuću podlogu za stvaranje još većeg nivoa finansijskog potencijala.

Da bi se postigao željeni rast neophodno je jačanje i stvaranje privrednog prosperiteta a samim tim i povećanja dohotka u zemlji.

Realno posmatrano, svi problemi proizilaze iz činjenice da je privreda Bosne i Hercegovine nerazvijena, politički sistem Bosne i Hercegovine takođe zbog svoje kompleksnosti nije zadovoljavajući, te utiče na razvoj privrede, a znamo da je stabilnost zemlje neophodna jer od nje zavisi privreda, ekonomija a samim tim i rast depozita i finansijski potencijal.

Stoga je uloga države da ojača privredu i omogući veći standard svojim građanima. Jedino na taj način možemo očekivati otvaranje naše zemlje prema Evropi i svijetu, ulazak u međunarodne monetarne organizacije koje će nam omogućiti stvaranje novih mogućnosti za bankarski sistem.

---

¹⁸ Agencija za bankarstvo Republike Srpske. Izvještaj o stanju banakrskog sistema RS. str. 16.

4.1. Determinante formiranja depozitnog potencijala u Republici Srpskoj

Preko mreže svojih filijala, ekspozitura i agencija poslovne banke Republike Srpske prikupljaju sve vrste novčanih depozita.

Depozitni potencijal u bankama Republike Srpske kreira se na osnovu tuđih izvora sredstava i predstavlja dio finansijskog potencijala.

Determinante koje utiču na formiranje depozita su:

- stopa agregatne štednje,
- stepen razvijenosti i integrisanosti banaka,
- monetarno kreditna politika Centralne banke,
- stopa inflacije,
- spoljnofinansijski tokovi.

Osnovni izvor za formiranje depozitnog potencijala jeste agregatni finansijski potencijal društva i na njegovo formiranje najviše imaju uticaj stopa akumulativnosti privrede i stopa štednje stanovništva. Ukoliko su stope rasta depozita veće dolazi do povećanja značaja poslovnih banaka u finansijskom sistemu.

Od stepena razvijenosti i integrisanosti banaka u mobilizaciji finansijskih resursa zavisi koji će dio formiranog obima agregatne štednje biti u bilansu banaka.

Organizovaniji i efikasniji bankarski sistem će privući veći dio agregatne štednje, na osnovu čega će se formirati stabilnija funkcija rasta depozita. Stabilnost i snaga banaka u Republici Srpskoj se iskazuje preko držanja odgovarajućih rezervi, mogućnosti korištenja kredita kod Centralne banke, uvođenje inovativnih metoda i instrumenata poslovanja.

Monetarno kreditna politika ima veoma važnu ulogu u kreiranju depozitnog potencijala. Ekspanzivna monetarna politika¹⁹ ima multiplikovano djelovanje na rast depozita a restriktivna monetarna politika²⁰ smanjuje stepen finansijskog posredništva poslovnih banaka. Multiplikativni rast depozita će biti snažniji ako se ekspanzivna monetarna politika ostvaruje preko direktnog kreditiranja banaka ili preko obaranja stope obavezne rezerve.

Na nivo depozita banaka u Republici Srpskoj, takođe djeluje i inflacija.

---

¹⁹ Ekspanzivna monetarna politika-niže poreske stope, veća državna potrošnja

²⁰ Restriktivna monetarna politika-više poreske stope, manja državna potrošnja

Inflacija djeluje ne samo na usporavanje stope rasta depozita, nego i na pogoršavanje strukture bankarskih depozita.

Kada su cijene stabilnije prosječna stopa rasta depozita se formira u zoni stopa rasta nominalnog društvenog proizvoda. Kada stopa inflacije pređe granicu od 10 % dolazi do usporavanja rasta depozita i do pogoršavanja njihove strukture.

Negativno djelovanje inflacije na formiranje depozita kod banaka nastupa zbog slabljenja sklonosti prema štednji i smanjenja stope finansijske aktive prema ukupnoj aktivi nebankarskih transaktora i sektora.

U Bosni i Hercegovini kretanje opšteg nivoa cijena prati se na nivou entiteta, a izračunava se na taj način što se indeks cijena ponderiše učešćem bruto domaćeg proizvoda entiteta u bruto domaćem proizvodu na nivou Bosne i Hercegovine i sabere.

Inače, inflacija u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj nebi trebala da bude problem, međutim izvjesno je da je slabljenje eura, odnosno domaće valute u odnosu na dolar i rast cijena roba čije su cijene na svijetskom tržištu iskazane u dolarima, uticale na kretanje domaćih cijena.

Spoljnofinansijski tokovi predstavljaju priliv ili odliv depozita između domaćeg i inostranog bankarstva po osnovu platnobilansnih neravnoteža i dispariteta u kamatnim stopama. Ukoliko zemlja ostvaruje suficit tekućeg platnog bilansa dolazi do povećanja nivoa deviznih rezervi i odgovarajućeg porasta depozita domaćeg izvoznog sektora kod banaka, a sasvim obrnute efekte ima deficit tekućeg platnog bilansa. Kamatna stopa, takođe djeluje na spoljnofinansijske tokove. Viši nivo kamatne stope kod banaka u određenoj zemlji privlači dio slobodnih finansijskih sredstava iz zemlje sa nižom kamatnom stopom. Na ovaj način formira se proces preliivanja slobodnog kratkoročnog kapitala između različitih zemalja.

Ako se putem porasta depozita ostvaruje rast kreditne aktivnosti povećava se ukupni depozitni potencijal svjetskog sistema banaka.

U bankarskoj teoriji ističu se sljedeći momenti formiranja depozita na nivou jedne banke:

- fundamentalna politika i snaga banke,
- nivo ekonomske aktivnosti,
- profil i okvir bankarskih usluga,
- lokacija,
- profesionalni i personalni kvalitet.

Fundamentalna politika i snaga banke zasnovana je na dobroj organizaciji, ukupnoj poslovnoj stabilnosti i zadovoljavajućim performansama njenog poslovnog sistema. Banka treba da ima i održava zadovoljavajući stepen povjerenja komitenata.

Nivo ekonomske aktivnosti, kako nacionalne tako i regionalne privrede utiče na veći ili manji rast depozita kod jedne banke u direktnoj zavisnosti od teritorijalne raznolikosti njenih poslova. U fazi uspona ekonomske aktivnosti odgovarajuće privrede, depoziti imaju veću stopu rasta, dok u fazi recesivnog privređivanja dolazi do usporavanja stope rasta depozita banaka.

Profil i okvir bankarskih usluga predstavlja osnovicu za formiranje stabilnih stopa prikupljanja depozita nebankarskih transaktora. Struktura i diverzifikacija usluga predstavlja metodu za privlačenje dodatnih depozita. Sve veće napredovanje tehnologije poslovanja predstavlja i nove mogućnosti mobilizacije dodatnih depozita na račune banaka.

Pored navedenog, ipak i dalje ostaju važni klasični elementi kao što su računovodstvene usluge, specijalni krediti, i drugi.

Lokacija banke, takođe ima važan uticaj na mobilizaciju depozita ako se vodi računa o populacionoj i komunikacionoj strukturi.

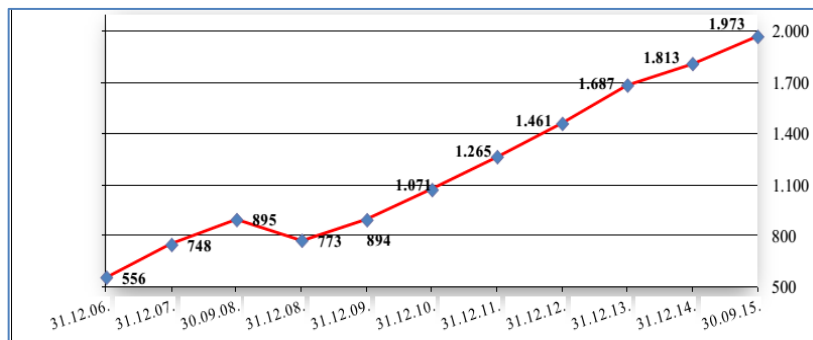
Kod izbora lokacije bitni su momenti kao što su koncentraciona i migraciona kretanja stanovništva, potencijalni obim depozita i procjenjeno kretanje tražnje za kreditima. Profesionalni i personalni kvaliteti imaju dopunsku ulogu u privlačenju finansijskih resursa na račune poslovne banke. Profesionalni kvaliteti osoblja mogu podići konkurentski nivo banke i privlačiti dodatnu štednju.

4.2. Pokazatelji štednje stanovništva u Republici Srpskoj

Štednja građana izuzetno je bitna stavka u funkcionisanju bankarskog sektora, kojim se izražava stopa povjerenja građanja u banke. Sa rastom dohotka pojedinca, raste i njegova sklonost ka štednji. Sa povećanjem štednje rastu i mogućnosti za investiranje a sama veća investiranja uvećavaju vjerovatnoću povećanja dohotka.

Realnija slika o štednji može se steći tek kada se uporedi štednja sa nekim drugim povezanim kategorijama, kao što su npr. kreditna zaduženost stanovništva, dohodak kojim stanovništvo raspolaže i slično.

Tabela 4.4. Pokazatelji štednje stanovništva

Izvor: Agencija za bankarstvo Republike Srpske, 2015. Izvještaj o stanju bankarskog sistema RS. str. 21.

Štednja u Republici Srpskoj na dan 30.09.2015. godine iznosi 1.973 miliona KM sa stopom rasta od 9 % u odnosu na stanje sa krajem 2014. godine. Od kraja 2008. godine kada je štednja iznosila 773 miliona KM do 30.09.2015. godine štednja je porasla za 155 %.

Prema ročnoj strukturi štednja građana sastoji se od oročene štednje u iznosu od 1.576,80 miliona KM ili 80 % ukupne štednje građana i štednje po viđenju u iznosu od 396,20 miliona KM ili 20 % ukupne štednje građana. Povoljnija ročna struktura štednje, odnosno znatno veće učešće oročene štednje u ukupnoj štednji rezultat je očuvanog povjerenja građana u banke. Tome u značajnijoj mjeri doprinosi i funkcionalna i efikasnija supervizija banaka, te osiguranje depozita koji u osnovi imaju za cilj stabilan bankarski sektor.

Međutim, ista stvar se može posmatrati i iz nešto drugačijeg ugla. Ne treba zanemariti činjenicu da su građani pod uticajem ekonomske krize odgodili značajan dio svojih potrošačkih i investicionih planova, te su na ovaj način povećali udio svog dohotka koji odlazi na štednju.

Činjenica je da čim se novac čuva u bankama postoji povjerenje u te institucije, što je pozitivno, ali sa aspekta oporavka i bržeg privrednog rasta možemo reći da su ta sredstva neaktivna.

U valutnoj strukturi štednje dominantno je učešće devizne štednje. Devizna štednja iznosi 1.390,90 miliona KM i čine 70,50 % ukupne štednje, sa stopom rasta od 7 % u odnosu na 2014. godinu. Štednja u KM iznosi 582,10 miliona KM i čini 29,50 % ukupne štednje sa stopom rasta od 13 % u odnosu na kraj 2014. godine.

4.3. Kretanje depozita u bankama Republike Srpske

Depoziti su primarni izvor finansiranja bankarskog sektora. Zbog toga su obim poslovanja, planiranje i vođenje poslovne politike svake banke u direktnoj zavisnosti od nivoa, strukture i ročnosti depozita. Sektorska struktura depozita u bankama Republike Srpske koncentrisana je u tri osnovna sektora:

- vladine institucije,
- bankarske institucije,
- građane.

Stanje i kretanje depozita u ovim sektorima najznačajnije utiče na stanje i kretanje ukupnih depozita bankarskog sektora.

Najveće učešće u strukturi depozita imaju depoziti građana sa učešćem od 54 % u ukupnim depozitima.

Tabela 4.5. Sektorska struktura depozita

DEPOZITI	31.12.2014.		30.09.2015.		Indeks
	Iznos	Učešće	Iznos	Učešće	
Vladine institucije	449,618	9	390,277	8	87
Javna i državna preduzeća	324,855	7	333,766	7	103
Privatna preduzeća i društva	714,592	15	710,572	15	99
Neprofitne organizacije	81,177	2	76,795	1	95
Bankarske institucije	524,309	11	410,714	8	78
Nebankarske fin. institucije	278,708	6	291,038	6	104
Građani	2.380,73	50	2.595,05	54	109
Ostalo	9.081	0	31.202	1	344
UKUPNO:	4.763,07	100	4.839,42	100	102

Izvor: Agencija za bankarstvo Republike Srpske, 2015. Izvještaj o stanju bankarskog sistema RS. str. 18.

Depoziti građana su najstabilniji depoziti sa stalnim trendom rasta i iznosili su 2.595,10 miliona KM.

Depoziti vladinih institucija iznose 390,30 miliona KM i učestvuju u ukupnim depozitima 8% sa stopom pada od 13 % u odnosu na kraj 2014. godine.

Depoziti javnih i državnih preduzeća iznose 333,80 miliona KM i rasli su po stopi od 3 %, sa nepromjenjenim učešćem od 7 % u ukupnim depozitima kao u 2014. godini.

Značajno učešće od 15 % u ukupnim depozitima i dalje zadržavaju depoziti privatnih preduzeća i društava u iznosu od 710,60 miliona KM.

Depoziti bankarskih institucija iznose 410,70 miliona KM i manji su za 113,60 miliona ili 22 % u odnosu na 2014. godinu. Depoziti ostalih sektora (neprofitne organizacije, nebankarske finansijske institucije) čine 8 % ukupnih depozita i iznose 399 miliona KM sa rastom od 8 % u odnosu na 2014. godinu.

Prema valutnoj strukturi, statistika pokazuje da su depoziti u domaćoj valuti u 2015. veći za 62,70 miliona KM ili za 2 % više u odnosu na 2014. godinu. Depoziti u stranoj valuti rasli su po stopi od 1% u odnosu na kraj 2014. godine i čine 44 % ukupnih depozita. U valutnoj strukturi depozita značajno je učešće valute EUR-a koji čini 39 % ukupnih depozita bankarskog sektora.

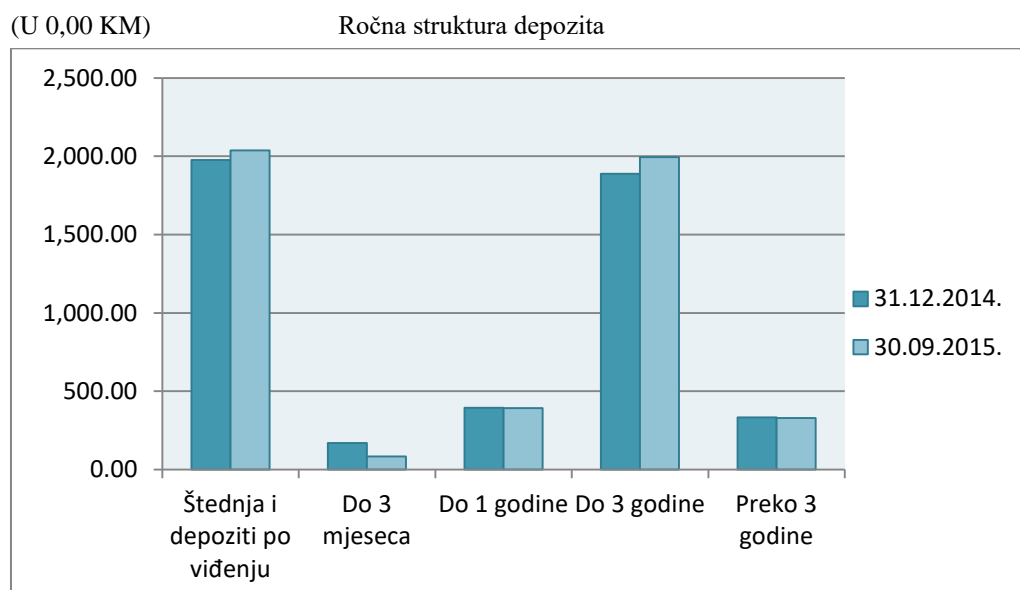
Tabela 4.6. Valutna struktura depozita

DEPOZITI	31.12.2014.		30.09.2015.		Indeks
	Iznos	Učešće	Iznos	Učešće	
Depoziti u KM	2.627,87	55	2.690,55	56	102
Depoziti u stranoj valuti	2.135,20	45	2.148,86	44	101
UKUPNO:	4.763,07	100	4.839,42	100	102

Izvor: Agencija za bankarstvo Republike Srpske, 2015. Izvještaj o stanju bankarskog sistema RS. str. 18.

Što se tiče ročne strukture depozita, kratkoročni depoziti iznose 2.515 miliona KM sa stopom pada od 1 % na kraju 2014. godine a u strukturi ukupnih depozita učestvuju sa 52 %. Unutar ove kategorije štednja i depoziti po viđenju iznose 2.037,90 miliona KM, veći su za 62 miliona KM ili 3 % na stanje na dan 31.12.2014. godine. Ostali kratkoročni depoziti iznose 477,10 miliona KM (oročeni depoziti do tri mjeseca i oročeni depoziti do jedne godine) sa stopom pada od 15 % u odnosu na kraj 2014. godine.

Tabela 4.7. Ročna struktura depozita

Izvor: Agencija za bankarstvo Republike Srpske, 2015. Izvještaj o stanju bankarskog sistema RS. str. 20.

Dugoročni depoziti iznose 2.324,40 miliona KM sa učešćem od 48 % u ukupnim depozitima i bilježe rast od 5 % u odnosu na stanje sa krajem 2014. godine. U strukturi dugoročnih depozita, depoziti do tri godine porasli su za 6 % ili za iznos od 105,8 miliona KM, dok su depoziti preko tri godine manji za 4,1 miliona KM ili za 1 % u odnosu na stanje sa 31.12.2014. godine.

4.4. Analiza cijene depozita u bankama Republike Srpske

Cijena depozita je kamata koju banka plaća za korištenje depozita, uvećana za troškove držanja obavezne rezerve, te troškove službe za prikupljanje i praćenje depozita. Kretanje kamatnih stopa na depozite i na kredite često ide u istom smjeru.

Kada se povećaju kamatne stope na kredite, povećavaće se i potražnja za depozitima. Kamatne stope na depozite i kamatne stope na kredite ne moraju se kretati u istom smjeru. Razlog tome treba potražiti u ponašanju nebankarskog sektora i u troškovima upravljanja depozitima.

Banke nastoje maksimalno smanjiti cijenu depozita, uz povećanje kamate na depozit.

Tabela 4.8. Kamatne stope kod poslovnih banaka (na godišnjem nivou)

Godina	Mjesec	Privatna preduzeća	Stanov.	Privatna preduz.	Stanov.	Privatna preduz.	Stanovn.	Privatna preduz.	Stanovn.
2006	12	0,37	0,49	3,75	3,48	-	0,00	-	2,64
2007	12	0,33	0,35	3,65	3,98	0,44	0,00	3,28	6,07
2008	12	0,37	0,32	2,99	3,61	0,47	0,00	2,41	3,20
2009	01	0,37	0,35	3,99	3,48	0,69	0,00	3,58	2,59
2010	02	0,36	0,31	3,83	3,56	0,32	0,00	4,69	2,61

Izvor: Centralna banka Bosne i Hercegovine, str. 27

U toku četvrtog kvadranta 2008. godine prosječna kamatna stopa na oročene i štedne depozite u privatnim preduzećima imala je trend smanjenja, pa je za 50 baznih poena smanjena u odnosu na septembar 2008. godine. U decembru je iznosila 2,99 % dok je za stanovništvo smanjena za 25 baznih poena i iznosila je 3,61 %. U isto vrijeme, prosječne kamatne stope na oročene i štedne depozite u stranoj valuti za stanovništvo povećane su za 16 baznih poena, na 4,20 % a za privredna preduzeća za 84 baznih poena na 4,94 %. Međutim, noviji podaci pokazuju da su kamatne stope na razne kredite u zlatnoj sredini ako se upoređuju sa zemljama u okruženju. Ako se stopa depozita, one na duže razdoblje uporede sa ostalim zemljama, očigledno se u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini isplati čuvati novac u bankama. Najniže stope na dugoročne depozite stanovništva u euro valuti su bile u Srbiji od 2,5 %, nešto više su bile u Makedoniji i Hrvatskoj po 2,8 % dok su u BiH najviše i iznose 3,2 % podaci su Centralne banke BiH.

5. ZAŠTITA DEPOZITA BANAKA

Zaštita depozita predstavlja sistem osiguranja deponenata od gubitka depozita u slučaju stečaja banke ili oduzimanja dozvole za rad u kojoj deponent ima sredstva, tako da se deponentu u propisanom roku omogući raspolaganje sredstvima do zakonom garantovanog iznosa.

Potreba zaštite bankarskog depozita prouzrokovana je nestabilnim situacijama na nacionalnom i svijetskom finansijskom tržištu. Banke posluju sa povećanim rizikom jer rade sa pozajmljenim novcem i imaju obaveze prema velikom broju deponenata, tako da u slučaju stečaja banke i nemogućnosti da se deponentima obezbjedi raspolaganje njihovim sredstvima može doći do velikog uticaja na stabilnost cjelokupnog finansijskog sistema. Iz tog razloga proizilazi da osiguranje depozita ima za cilj da doprinese stabilnosti ukupnog finansijskog sistema i da pruži zaštitu građanima.

U visoko razvijenim zemljama svijeta, institucije koje osiguravaju depozit ujedno vrše i kontrolu nad poslovanjem banaka. One imaju aktivnu ulogu u postupku stečaja i likvidacije banaka, tako da mogu preventivno djelovati u pravcu spriječavanja bankrota banaka.

5.1. Modeli zaštite depozita

Zaštita depozita je skup svih mjera kojima se obezbjeđuju interesi deponenata. Međutim, da bi se spriječilo bankrotstvo kreditnih ustanova kao posljedica javila se potreba da se primjenjuju odgovarajući modeli zaštite depozita.

Prema uzoru na SAD karakteristično je da ukoliko banka bankrotira, u međuvremenu banke se „zatvaraju“ petkom a deponenti se isplaćuju ponedjeljkom tako da oni finansijski i ne osjećaju da je njihova banka bankrotirala. Kod njih se fond za osiguranje depozita obnavlja iz imovine banaka koje nisu bankrotirale. Institucija osiguranja depozita treba da ima jasno postavljen cilj jer se jedino tako može ojačati opšta finansijska stabilnost zemlje i razvijati povjerenje štediša prema bankarskom sektoru.

Osiguranje depozita može biti:

- obavezno,
- dobrovoljno.

Po pravilu uvijek je bolje da je osiguranje depozita obavezno jer tada se veći broj banaka uključuje u tu aktivnost.

Ako je osiguranje depozita dobrovoljno moglo bi se desiti da se jedan broj banaka ne uključi u osiguranje depozita jer može smatrati da im je to nepotrebno.

Visina osiguranja depozita predstavlja jedno od najznačajnijih pitanja pri uključivanju banaka u sistem osiguranja depozita a postavlja se i drugo važno pitanje da li treba osigurati depozite samo u domaćoj valuti ili i u stranoj valuti. U razvijenim zemljama svijeta dominantna je domaća valuta a za manje razvijene zemlje karakteristično je da uglavnom postoje depoziti u stranim valutama.

Za neke zemlje je karakteristično da primjenjuju osiguranje depozita po klijentima u banci, dok druge vrše osiguranje depozita do određenog iznosa. U većini institucija za osiguranje depozita pravilo je da se iznos osiguranja veže za društveni bruto proizvod po stanovniku.

U Bosni i Hercegovini iznos osiguranog depozita povećan je na iznosi od 50.000 KM čime je stvoreno još veće povjerenje građana.

Kapital međubankarskog fonda treba da iznosi po pravilu najmanje 1 % od ukupnog obima depozita svih članica fonda. Nadležni organ Međubankarskog fonda dužan je donijeti odluku o visini premije i o visini godišnjih troškova.

Zaštita depozita može biti djelimična i integralna. Djelimična zaštita depozita unosi stepen nesigurnosti dok integralna zaštita depozita vraća povjerenje u bankarski sistem zemlje.

Kakva će zaštita depozita biti zavisi od:

- veličine depozita,
- vrste depozita,
- ročne strukture.

U zavisnosti od intervencije međunarodni bankarski fond može biti formiran unaprijed i unazad. Ukoliko je intervencija unaprijed to znači da se fond osiguranja planira i puni unaprijed. Sa fondom obično upravlja Agencija. Ako je intervencija unazad, ne formiraju se fondovska sredstva unaprijed, već se obezbjeđuju likvidna sredstva za isplatu osigurane štete. Ovom vrstom fondova upravljaju banke članice fonda čiji osnovni princip rada počiva na međusobnoj bankarskoj solidarnosti.

Evropska Unija je donijela 1993. godine „Direktivu o zaštiti depozita“ na osnovu koje sve banke imaju obavezu da pristupe nekom od ponuđenih sistema osiguranja depozita.

Međutim, prilikom osiguranja depozita prisutna je dilema da li primjeniti linearnu ili diferencijalnu premiju?

Linearna premija polazi od činjenice da sve banke članice uplaćuju isti procenat premije nezavisno od vrste, depozita, veličine rizika, rezultata svog poslovanja i slično.

Diferencijalna premija polazi od različite mogućnosti plaćanja premije. Manje rizične banke treba da plaćaju manju stopu premije, tako da se ne može desiti da fond ostane bez značajnih izvora sredstava.

5.2. Zakon o osiguranju depozita

Zakon o osiguranju depozita (Službeni Glasnik Bosne i Hercegovine) reguliše osnivanje, status, djelatnost i upravljanje Agencije za osiguranje depozita. Zakon je usvojen prvi put 2002.godine.

Prema zakonskim propisima banka je u obavezi da depozite fizičkih lica osigura kod Agencije za osiguranje depozita. Sjedište Agencije je u Banja Luci, sa filijalama u Sarajevu i Banja Luci.

Osnovi zadaci Agencije za osiguranje depozita su:

- osiguranje prikladnih depozita,
- izdavanje certifikata o članstvu bankama koje zadovoljavaju kriterije za učešće u programu osiguranja depozita,
- oduzimanje putem suspenzije ili okončanja certifikata o članstvu,
- donošenje podzakonskih akata kojima se reguliše osiguranje depozita i slično.

Prikladni depoziti ne uključuju sljedeća sredstva:

- depoziti za koje je odlukom suda utvrđeno da su stečeni protuzakonitim radnjama,
- depoziti koji se drže na računima čiji naziv nije transparentan u smislu vlasništva ili nenominovani depoziti,
  - depoziti koji se čuvaju u sefovima banaka,
  - depoziti koji se čuvaju u aranžmanu pohranjivanja sa bankom,
  - depoziti domaćih ili stranih vladinih organa,
  - depoziti domaćih i stranih osiguravajućih društava,
  - depoziti domaćih i stranih organa za kolektivna ulaganja,
  - depoziti domaćih i stranih penzionih fondova koji se ne smatraju vladinim organima,
  - depoziti članova nadzornog odbora banke članice, direktora, menadžera, članova odbora za reviziju, vlasnika najmanje 5% kapitala banke članice, osoba odgovornih za provođenje zakonske revizije računovodstvene dokumentacije

banke članice i deponenta sličnog statusa u drugim kompanijama iste grupe kao i banka članica,

- depoziti članova uže porodice, do trećeg stepena vertikalne i bočne linije, osoba navedenih u tački 10. i trećih osoba koje posluju u ime osoba iz tačke 10.,
- depoziti kompanija iste grupe kao i banka članica,
- depoziti koje je deponent stekao od iste banke članice prema stopama i/ili drugim finansijskim ustupcima koji su mogli doprinijeti ugrožavanju finansijskog stanja banke članice,
- depoziti preduzeća koja mogu biti isključena iz pokrića osiguranja nekim posebnim zakonom ili vladinim uputstvom,
- dugovni vrijednosni papiri koje je izdala banka članica i sve druge obaveze banke članice koje proizilaze iz takvih akceptnih naloga i mjenica.²¹

Sve banke koje su dobile dozvolu za rad od FBA ili RSAB ili njihovih nasljednika i koje ispunjavaju kriterije Agencije za članstvo dužne su postati banke članice.

Banka, za koju je Agencija utvrdila da je kvalifikovana da postane banka članica biće obavještena o toj činjenici i dužna je podnijeti zahtjev za članstvo kao i informativni obrazac čiji sadržaj je utvrdila Agencija.

Ukoliko banka članica dobije obavještenje o prekidu njenog učešća u osiguranju depozita, banka članica dužna je o tome odmah obavijestiti, zvanično i u pismenoj formi, sva fizička lica.

Najveći iznos osiguranog depozita, zajedno sa obračunatom kamatom, koji isplaćuje Agencija po fizičkom licu po banci članici, iznosi prikladni depozit umanjen za zakonski ili ugovorni dug fizičkog lica prema banci članici u visini utvrđenoj odlukom Upravnog odbora Agencije a koji sada iznosi 50.000,00 KM.

---

²¹ <http://www.aod.ba> (12.06.2016. 13:26)

6. ZAKLJUČAK

Pogledom na cjelokupnu strukturu izvora finansiranja i finansijskog potencijala banaka u Republici Srpskoj nameće se zaključak da su depoziti i dalje glavno sredstvo finansiranja banaka.

Depoziti su značajni ne samo za bankarski sektor već i za privredu u cjelini, jer su depoziti prije svega dugoročni, jedan od ključnih generatora kreditiranja, razvoja zemlje, poboljšanja standarda građana. To su sredstva bez kojih nema razvoja, potrošnje ni nove proizvodnje.

Štednja jeste mudros trošenja, ali da bi ona bila primjenljiva standard građana mora biti mnogo bolji. Mi jesmo potrošačko društvo, ali znamo i da štedimo a da bismo to i postigli potrebna je ekonomska razvijenost zemlje.

Svaki pojedinac u tome ima ulogu, mada vrlo važnu ulogu imaju i poslovne banke. Podaci pokazuju da štednja građana Republike Srpske iz godine u godinu bilježi povećanje, iako unazad par godina nešto sporije, što je logično zbog rasta cijena. Trend rasta depozita građana ohrabruje i od velike je važnosti sa aspekta stabilnosti izvora finansiranja bankarskog sektora.

Poslovne banke formiraju svoj finansijski potencijal putem depozita stanovništva i privrede, što predstavlja bitan cilj poslovnih banaka da omoguće stalan porast svog potencijala. Možemo zaključiti da sigurnost depozita predstavlja garant i motiv za dalji porast finansijskog potencijala poslovnih banaka.

Iz prethodno navedenog za dalji rast finansijskog potencijala, stabilnosti banaka, i podsticaja povećanja depozita poslovnih banaka od suštinske je važnosti:

- politička stabilnost zemlje, koja je neophodna jer od nje zavisi i ekonomija pa tako i nivo depozita u poslovnim bankama. Politički sistem zbog svoje kompleksnosti i izloženosti stalnim promjenama ne može osigurati adekvatnu stabilnost, što je neophodno da bi se postiglo povjerenje,

- snažniji rast bruto domaćeg proizvoda, koji takođe predstavlja osnovu za formiranje dodatnog depozitnog a samim tim i finansijskog potencijala banaka,

- veća stopa zaposlenosti, predstavlja ključno pitanje za rast depozita. Svakako da možemo reći da samim povećanjem stope zaposlenosti dolazi i do povećanja depozita u bankama. Ovo se reflektuje tako što se stanovništvu povećavaju prihodi koji su u proporcionalnoj vezi sa rastom depozita kod poslovnih banaka.

- povećanje limita osiguranja depozita, velika svjetska ekonomska kriza uticala je na sve zemlje pa je Agencija za bankarstvo izvršila povećanje limita osiguranog depozita sa 35.000 KM na 50.000 KM gdje je nakon toga zabilježen porast i povrat depozita u banke.

Medjutim, za finansijsku stabilnost i potencijal banaka osim depozita koji čine ključnu ulogu sa oko 70 % učešća u formiranju finansijskog potencijala neizostavni su i nedepozitni izvori finansiranja. Banke su se okretale ka tržištima novca i kapitala kako bi pribavile nove izvore sredstava finansiranja.

Najsigurniji izvor finansiranja je kapital, naravno. Međutim, udio kapitala u sveukupnom finansiranju je tradicionalno nizak. Banke su tako jedan od najrizičnijih subjekata na tržištu zbog velikog udjela u pasivi a veoma su zavisne od kretanja na tržištu.

Možemo istaknuti da je bankarski sektor imajući u vidu sve domaće i pritiske iz inostranstva relativno uspješno zadržao stabilnost i likvidnost.

Neophodno je podizanje svijesti svih učesnika u finansijskom sektoru o postojanju rizika te da se pravovremeno preduzimaju mjere za suzbijanje njenih posljedica.

Otvaranje naše zemlje prema Evropi i svijetu, ulazak u međunarodne monetarne organizacije otvoriće nove mogućnosti za bankarski sistem u cjelini u svim njegovim segmentima rada.

Menadžment u bankama mora da uloži mnogo napora da naše bankarstvo dovede u mjeru sa savremenim bankama u Evropskim zemljama i svijetu.

Uzimajući u obzir aktuelnu situaciju na globalnom tržištu poslovne banke ukoliko žele da opstanu na tržištu moraju biti u stanju da u hodu izvrše prilagođavanje odnosno transformaciju u skladu sa zahtjevima savremenog tržišta.

LITERATURA:

- Hadžić, Miroljub. 2009. Bankarstvo, III izmjenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd
- Alijagić, Mehmed. 2000. Menadžment bankarstva Bihac: Ekonomski fakultet Univerziteta u Bihaću.
- Jović, Srboljub. 1999. Bankarstvo
- Vunjak Nenad i Kovačević Ljubomir. 2006. Bankarstvo
- Rose. i Hudgins. 2005. Bankarski menadžment i finansijske usluge
- Živkovic A. Komazec S. i Ristic Z. 2003. Berzanski i bankarski menadžment
- Službeni glasnik Republike Srpske, Zakon o bankama
- Agencija za bankarstvo Republike Srpske. Izvještaj o stanju banakrskog sistema RS [https://www.google.ba/search?q=Izvjestaj o stanju bankarskog sistema RS 30092015+2015&oq=Izvjestaj o stanju bankarskog sistema RS 30092015+2015&aqs=chrome..69i57.918j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.ba/search?q=Izvjestaj+o+stanju+bankarskog+sistema+RS+30092015+2015&oq=Izvjestaj+o+stanju+bankarskog+sistema+RS+30092015+2015&aqs=chrome..69i57j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8) (11.06.2016.12:00)
- <http://www.aod.ba/zakoni.html> (12.06.2016. 13:26)